

อาเซียนปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต : คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษา

ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569)

ASEAN at Present and Future Outlook: The Characteristics of Educational Leaders in the Next Decade (2017-2026)

สุเมธ งามนกน¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอภาวะผู้นำทางการศึกษาของอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569) ที่มุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์. คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของอาเซียนในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) วิสัยทัศน์: มีทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสังคม คุณภาพและมาตรฐานสากลในบริบทอาเซียน 2) ความรู้: ใช้ความรู้ทางวิชาการในการจัดการองค์การตามมาตรฐานอาเซียน เข้าใจในหลักการศึกษ สามารถนำมากำหนดนโยบายในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ, เข้าใจสภาพปัญหาและศักยภาพในการบริหารการศึกษา สามารถนำองค์ความรู้ที่นำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม, ใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว, และ มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารการศึกษา 3) ทักษะในการบริหารจัดการ: เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบริหารความเสี่ยง, มีทักษะการทำงานแบบทีมงานและประสานประโยชน์, วางแผนกลยุทธ์และแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ, ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ, บริหารจัดการบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ตามเป้าหมาย, ใช้วิธีการบริหารใหม่, มีทักษะการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์กร, และบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย. 4) คุณธรรมจริยธรรม: บริหารโดยธรรมาภิบาล, บริหารด้วยศีลธรรมและจริยธรรมวิชาชีพ, ตัดสินใจตามความถูกต้องและมีเหตุผล, เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและจริยธรรม, เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและอุทิศตนในการทำงาน, และยุติธรรมและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม, 5) มนุษย์สัมพันธ์: ปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำงาน, ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม, มีอัธยาศัยดีและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน, ให้คำแนะนำและช่วยเหลือบุคลากรทุกระดับ ทั้งเรื่องงานและส่วนตัว, ดูแลเอาใจใส่คุณภาพชีวิตของบุคลากร, และเข้าใจความแตกต่างของคน.

คำสำคัญ: อาเซียน, คุณลักษณะ, ผู้นำทางการศึกษา,

¹ รองศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยบูรพา

ABSTRACT

This article presents ASEAN Educational Leadership for the next decade (2017-2026) aimed at providing students with desirable traits in both reading Mathematics And science The ASEAN Educational Leadership Characteristics for the next decade consists of 5 areas: 1) Vision: There is a direction for the development of education management in line with the advancement of science and technology and society, international quality and standards in the ASEAN context; 2) Knowledge: Apply academic knowledge in organizational management according to ASEAN standards, understand the principles of education and formulate policy for effective administration, understand the problem state and potential for educational administration, be able to apply that knowledge appropriately, use English fluently, and have knowledge and understanding and focus on information technology in educational administration; 3) Management skills: be the transformational leader and manage relationships, risk with team work skills and coordinate benefits, plan strategies and transform plans into action, change operational methods quickly and efficiently, manage personnel to perform duties according to goals, apply new management methods, use communication and networking skills for organizational development, and management with modern information technology; 4) Ethics: Manage by good governance, administer with professional morals and ethics, made right and rational decisions, exemplary morality and ethics, compassion for others and devotion to work, and fair and fairness to subordinates appropriately; 5) Human relations: interactions that promote participation in work, not discriminating against religion and culture, be friendly and create a positive atmosphere to work together, advise and help people at all levels, both work and personal, take care of the quality of life of people, and understand the differences of people.

Keywords: ASEAN, Characteristics, Educational Leaders, Next Decade

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ อาเซียน (association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฎิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ลงนามโดยรัฐมนตรีจาก 5 ประเทศ (สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ, 2562) ได้แก่ นายอาดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ตุน อับดุล ราซิก บิน ฮุสเซน รองนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติประเทศมาเลเซีย นายนาซิโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ นายเอส ราชารัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และพันเอก (พิเศษ) ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค อ้าวงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงปลอดภัยทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน จากเจตจำนงที่สอดคล้องกันนี้นำไปสู่การขยายสมาชิกภาพโดยบรูไน ดารุสซาลาม ได้เข้าเป็นสมาชิกในลำดับที่ 6 เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2527 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 7 เมื่อ

วันที่ 28 กรกฎาคม 2538 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เข้าเป็นสมาชิกพร้อมกัน เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2540 และราชอาณาจักรกัมพูชา เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 10 เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2542 ทำให้ปัจจุบัน อาเซียนมีสมาชิกรวมทั้งหมด 10 ประเทศ (ติมอร์-เลสเต เป็นประเทศเกิดใหม่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กำลังอยู่ในขั้นตอนการสมัครเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 11 ของอาเซียน)

ปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ระบุวัตถุประสงค์สำคัญ 7 ประการของการจัดตั้งอาเซียน ได้แก่ 1) ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร 2) ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค 3) เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค 4) ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี 5) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของการฝึกอบรมและการวิจัย และส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6) เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการปรับปรุงขนส่งและการคมนาคม และ 7) เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอกองค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่น ๆ และองค์การระหว่างประเทศ

นโยบายการดำเนินงานของอาเซียนจะเป็นผลจากการประชุมหารือในระดับหัวหน้ารัฐบาล ระดับรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ทั้งนี้การประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) หรือการประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นการประชุมระดับสูงสุดเพื่อกำหนดแนวนโยบายในภาพรวมและเป็นโอกาสที่ประเทศสมาชิกได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนในระยะยาว ซึ่งจะปรากฏเป็นเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แผนปฏิบัติการ (Action Plan) แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) ปฏิญญา (Declaration) ความตกลง (Agreement) หรืออนุสัญญา (Convention) ส่วนการประชุมในระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสจะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาทั้งนโยบายในภาพรวมและนโยบายเฉพาะด้าน ประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลักคือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ซึ่งผู้เขียนจะขอเสนอภาพรวม ดังนี้

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีทิศทาง และแนวโน้มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในเชิงบวก (สำนักเลขาธิการอาเซียน, 2562) โดยเมื่อปี ค.ศ. 2017 มี GDP รวม 2.8 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งขยายตัวต่อเนื่องจากปีก่อนถึงร้อยละ 5.3 และคาดว่าจะขยายตัวต่อไป ร้อยละ 5.1 และ 5.2 ในปี ค.ศ. 2019 และ ค.ศ. 2020 ตามลำดับ แต่มีปัจจัยเสี่ยงในระบบเศรษฐกิจโลก จึงเน้นการผลักดันความร่วมมือตามแผนงาน AEC Blueprint 2025 ต่อไป เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ลดช่องว่างการพัฒนา เสริมสร้างความเชื่อมโยง เตรียมความพร้อมต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 และมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งจะมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

องค์กรรายสาขาต่าง ๆ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้จัดทำแผนงานรายสาขารวมทั้งสิ้น 23 แผนงาน เพื่อขับเคลื่อนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนให้บรรลุเป้าหมายตามแผนงานดังกล่าว

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ นอกภูมิภาค เพื่อให้เป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลกตามแผนงานดังกล่าว

ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมีหัวใจสำคัญ (สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ, 2562) คือ ความมุ่งมั่นยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ผ่านกิจกรรมความร่วมมือที่ให้ความสำคัญกับประชาชน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนขับเคลื่อนโดยการดำเนินการตาม 1) วิสัยทัศน์ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ปี ค.ศ. 2025 (ASEAN Socio-Cultural Community Vision 2025) ซึ่งมุ่งให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนและประชาชนได้รับประโยชน์ รวมทั้งทุกคนมีส่วนร่วม มีความยั่งยืน แข็งแกร่ง และพลวัตภายในปี ค.ศ. 2025 และ 2) แผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ปี ค.ศ. 2016-2025 (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint 2016-2025) ซึ่งเป็นทั้งยุทธศาสตร์และกลไกการวางแผนการทำงานของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน มีคุณลักษณะ 5 ข้อ ได้แก่ 1) มีปฏิสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน 2) ความครอบคลุม 3) ความยั่งยืน 4) ภูมิคุ้มกัน และ 5) มีพลวัต

กรอบความร่วมมือภายใต้เสาประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ประกอบด้วย 15 สาขา ดังนี้ การศึกษา กีฬา วัฒนธรรมและศิลปะ สาธารณสุข แรงงาน เยาวชน สตรี เด็ก ราชการพลเรือน สวัสดิการสังคมและการพัฒนา การพัฒนาชนบทและการขจัดความยากจน สาธารณสุข การจัดการภัยพิบัติ มลพิษจากหมอกควันข้ามแดน และ สิ่งแวดล้อม

ความร่วมมือด้านการศึกษามีความคืบหน้าในประเด็นที่สำคัญ อาทิ การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่ตกหล่น ซึ่งเป็นข้อริเริ่มของไทย โดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 28-29 ระหว่างวันที่ 6-8 กันยายน ค.ศ. 2016 ที่เวียงจันทน์ สปป.ลาว ได้ให้การรับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยเรื่องดังกล่าว (ASEAN Declaration on Strengthening Education for Out-of-School Children and Youth) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับภูมิภาค โดยการพัฒนาโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกันทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งไทยจะผลักดันการดำเนินงานตามปฏิญญาอาเซียนดังกล่าวในช่วยที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียน ปี 2562 ต่อไป โดยมีแผนที่จะเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรมระดับภูมิภาคเพื่อขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าว เช่น การประชุมคณะทำงาน และการประชุมนานาชาติ เป็นต้น

นอกจากนี้ อาเซียนได้จัดทำกรอบคุณวุฒิอ้างอิงอาเซียน (ASEAN Qualifications Reference Framework: AQRF) ซึ่งเป็นกรอบคุณวุฒิที่เป็นแกนกลางหรือใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงเพื่อการเชื่อมโยงกรอบคุณวุฒิของประเทศสมาชิกหนึ่งกับกรอบคุณวุฒิของอีกประเทศสมาชิกหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจนในการเทียบเคียงคุณวุฒิระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกรอบคุณวุฒิแห่งชาติเดิม ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการรับรองคุณวุฒิการศึกษาและคุณวุฒิวิชาชีพของประเทศสมาชิกอาเซียนและเพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายผู้เรียน/แรงงานระหว่างประเทศสมาชิก โดยไทยเป็นหนึ่งในประเทศนำร่องตามโครงการเทียบเคียงกรอบคุณวุฒิแห่งชาติกับกรอบ

อาเซียนและกับภาคีภายนอกของอาเซียน ทั้งนี้ ศูนย์ฯ จะเป็นหนึ่งในผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของการเป็นประธานอาเซียนของไทยในปีนี้ และถือเป็นมรดกของการลงทุนของไทยเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของอาเซียน

การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 35

ระหว่างวันที่ 2-3 พฤศจิกายน 2562 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 35 แบบเต็มคณะ และการประชุมสุดยอดอาเซียนที่เกี่ยวข้อง (สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ, 2562) ได้แก่ การประชุมสุดยอดอาเซียน-จีน ครั้งที่ 22 การประชุมสุดยอดอาเซียน-อินเดีย ครั้งที่ 16 การประชุมสุดยอดอาเซียน-สหประชาชาติ ครั้งที่ 10 การประชุมสุดยอดอาเซียน-บราซิล ครั้งที่ 22 การประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐอเมริกา ครั้งที่ 7 การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกครั้งที่ 14 การประชุมสุดยอด อาเซียน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 22 การประชุมสุดยอดความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ครั้งที่ 3 (Regional Comprehensive Economic Partnership-RCEP) โดยเน้นเรื่องการสร้างประชาคมอาเซียนที่มั่นคง มั่งคั่ง มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติ รวมทั้งมุ่งขยายความร่วมมือกับภาคีนอกภูมิภาค

หลังจากนั้น พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ส่งมอบการเป็นประธานอาเซียนให้แก่ นายเหวียน ชวน ฟุก นายกรัฐมนตรีเวียดนาม อย่างเป็นทางการ ซึ่งได้เริ่มต้นทำหน้าที่ประธานอาเซียนต่อจากไทย ในวันที่ 1 มกราคม 2563

ผลงานสำคัญของไทยในการเป็นประธานอาเซียน ปี 2562

ผลงานสำคัญของไทยในการเป็นประธานอาเซียน ปี 2562 มีทั้งหมด 7 เรื่อง (สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ, 2562, ออนไลน์) ได้แก่

1. ส่งเสริมวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนายั่งยืนในทุกมิติ มีการดำเนินงานดังนี้
 - 1.1 เสริมสร้างความเกื้อกูลและการผนึกกำลังกันภายในประชาคมอาเซียนเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยดำเนินการตามแผนงานการส่งเสริมข้อริเริ่มความเกื้อกูลระหว่างวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน ค.ศ. 2025 กับวาระการพัฒนายั่งยืน พ.ศ. 2030 ของสหประชาชาติ
 - 1.2 เปิดตัวศูนย์อาเซียนเพื่อการศึกษาและการหารือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน
 - 1.3 เสริมสร้างเครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียนและการแบ่งปันแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ
2. เสริมสร้างความมั่นคงในภูมิภาค มีการดำเนินงานดังนี้
 - 2.1 ต้อนรับอัครราชทูตใหม่ของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (JAC)
 - 2.2 กระชับความร่วมมือด้านการบริหารจัดการชายแดนของอาเซียน
 - 2.3 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน
 - 2.4 เปิดตัวศูนย์ความร่วมมืออาเซียน-ญี่ปุ่นเพื่อพัฒนาบุคลากรด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์
3. ขับเคลื่อนการค้า ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและการเติบโตในภูมิภาค มีการดำเนินงานดังนี้

- 3.1 สรุปผลการเจรจาในประเด็นหลักของความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)
 - 3.2 เชื่อมโยงระบบอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวของอาเซียน (ASEAN Single Window) เพื่อความสะดวกด้านพิธีศุลกากร
 - 3.3 สรุปผลการเจรจาข้อตกลงยอมรับร่วม ผลการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ยานยนต์ของอาเซียน (AP MRA)
 - 3.4 พัฒนาแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงอาหารของอาเซียน
 - 3.5 ออกปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมของอาเซียนไปสู่อุตสาหกรรม
- 4.0
4. การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ความเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน มีการดำเนินงานดังนี้
 - 4.1 เปิดตัวกลไกการระดมทุนจากภาคเอกชนสำหรับโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในอาเซียน
 - 4.2 พัฒนาแผนการดำเนินงานตามกรอบการบูรณาการด้านดิจิทัลของอาเซียน ปี 2562-2568
 - 4.3 ดำเนินการตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน ค.ศ. 2025 ในด้านนวัตกรรมดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน ระบบโลจิสติกส์ที่ไร้รอยต่อ การเดินทางและโยกย้ายของประชาชน และความสอดคล้องกันของกฎระเบียบ
 5. ส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ที่ยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินงานดังนี้
 - 5.1 รับรองแผนปฏิบัติการอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเล
 - 5.2 เปิดตัวศูนย์อาเซียนเพื่อผู้สูงอายุอย่างมีศักยภาพและนวัตกรรม
 - 5.3 ริเริ่มเครือข่ายอาเซียนเพื่อต่อต้านการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU)
 - 5.4 ยกระดับบทบาทของอาเซียนในการรับมือกับสถานการณ์ด้านมนุษยธรรมในรัฐมะไซ
 - 5.5 เปิดตัวคลังเก็บสิ่งของช่วยเหลือทางไกลเพื่อสนับสนุนการส่งสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ
 - 5.6 ดำเนินการตามแผนแม่บทอาเซียนว่าด้วยการบูรณาการสิทธิผู้พิการ
 - 5.7 เปิดตัวศูนย์ฝึกอบรมอาเซียนด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม
 6. ขยายความเป็นหุ้นส่วนของอาเซียนด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน มีการดำเนินงาน ดังนี้
 - 6.1 ส่งเสริมศูนย์วัฒนธรรมอาเซียนและปีแห่งวัฒนธรรมอาเซียน 2562
 - 6.2 ริเริ่มให้อาเซียนร่วมกันเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันฟุตบอลโลกในปี 2577
 7. เพิ่มบทบาทอาเซียนในการเป็นหุ้นส่วนกับประชาคมโลกเพื่อสันติภาพและความมั่นคง มีการดำเนินงาน ดังนี้
 - 7.1 รังรองเอกสารมุมมองอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก
 - 7.2 ส่งเสริมให้อาเซียนมีเสียงเดียวกันในเวทีระหว่างประเทศ และมีปฏิสัมพันธ์อย่างแข็งขันกับหุ้นส่วนระดับโลกเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

7.3 เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างอาเซียนและ G20

7.4 ดำเนินการให้การฝึกกำลังระหว่างอาเซียนกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) มีผลเป็นรูปธรรม

วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2568 (ASEAN Community Vision 2025)

วิสัยทัศน์หลักของประชาคมอาเซียน 2568 (กรมอาเซียน, 2559 ; สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, 2562, ออนไลน์) มุ่งเน้นการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและต่อยอดมาตรการเดิมให้มีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาคมอาเซียนมีความสมบูรณ์มากขึ้น การปรับปรุงประชาคมอาเซียนให้มีการบูรณาการในเชิงลึกมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทั้งในเชิงลึกและในเชิงกว้าง เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน ดึงดูดการค้าการลงทุนจากต่างประเทศและส่งเสริมให้อาเซียนเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าโลก การทำให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการทำให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค

แผนงานประชาคมอาเซียนภายใต้วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025

1. แผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน เป็นแผนงานที่เน้นการระบุสิ่งที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป เพื่อให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายที่ระบุไว้ในวิสัยทัศน์อาเซียน 2025 โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่

1.1 การเป็นประชาคมที่อยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ มีค่านิยมร่วมกัน เช่น การส่งเสริมธรรมาภิบาล การเคารพความหลากหลาย และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ประชาชนเป็นที่ตั้งของการพัฒนา นโยบายอาเซียน และควรได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมจากการมีประชาคมอาเซียน

1.2 การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคง เสถียรภาพและสันติภาพ สามารถตอบสนองต่อความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักการของความมั่นคงอย่างครอบคลุม ประชาคมอาเซียนควรมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ ซึ่งรวมถึงปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาผลกระทบทางลบจากการมีความเชื่อมโยงมากขึ้นในภูมิภาค และปัญหาความมั่นคงทางทะเล เป็นต้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงและเสถียรภาพในภูมิภาค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและมีพลวัต

1.3 การรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนในสถาปัตยกรรมของภูมิภาคและในการดำเนินความสัมพันธ์กับภาคีภายนอก เพื่อให้อาเซียนมีบทบาทนำและมีท่าที่ร่วมกันมากยิ่งขึ้นในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

1.4 การมีสถาบันและกลไกอาเซียน รวมถึงสำนักงานเลขาธิการอาเซียนที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อรองรับภารกิจที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการรวมตัวเป็นประชาคม

ประเทศไทยได้ดำเนินการเพื่อเป็นที่ตั้งของศูนย์ต่าง ๆ ของอาเซียน เช่น สำนักงานประสานความร่วมมือด้านยาเสพติดอาเซียน (ASEAN Narcotics Cooperation Centre-ASEAN NARCO) และ ศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน (ASEAN Centre of Military Medicine) เป็นต้น

2. แผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

มีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

2.1 มีการรวมตัวสูง ประกอบด้วย การเปิดการค้าเสรี มุ่งเน้นการอำนวยความสะดวก

ทางการค้า ยกเลิกหรือลดมาตรการที่มีไขว่คว้า ปรับปรุงกระบวนการพิธีการศุลกากร ปรับประสานมาตรฐานให้สอดคล้องกัน การเปิดเสรีการค้าบริการและส่งเสริมสภาพแวดล้อมด้านการลงทุน การเปิดเสรีบริการด้านการเงินและพัฒนาและการรวมตัวทางตลาดทุน การอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือและนักธุรกิจ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประเทศสมาชิกอาเซียนในห่วงโซ่มูลค่าโลก

2.2 ความสามารถในการแข่งขัน มีนวัตกรรม และความเคลื่อนไหว/เปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน นวัตกรรมและความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง เช่น นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค ทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมนวัตกรรมเทคโนโลยี ความร่วมมือด้านภาษี การยึดหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมให้มีกฎระเบียบ และหลักปฏิบัติที่ดีด้านกฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องและสามารถพร้อมตอบสนองได้มากขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลก และประเด็นการค้าใหม่ ๆ

2.3 ขยายการเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจและการรวมตัวรายสาขามุ่งเน้นการส่งเสริมและบูรณาการด้านการขนส่งในภูมิภาคเพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ มีค่าขนส่งที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ แข่งขันได้ ยั่งยืนและปลอดภัย เพื่อสนับสนุนการเคลื่อนย้ายสินค้าและประชาชนอย่างไร้พรมแดน ส่งเสริมความร่วมมือด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศและด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการเชื่อมโยงด้านพลังงาน และมุ่งเน้นการรวมกลุ่มรายสาขาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การเงิน อาหาร เกษตรและป่าไม้ การท่องเที่ยว เหมืองแร่ สุขภาพ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.4 ครอบคลุมทุกภาคส่วน ยึดหยุ่น และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มุ่งสร้างความเข้มแข็งแก่ SMEs การเพิ่มบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การลดช่องว่างด้านการพัฒนา การเข้าถึงแหล่งเงินอย่างทั่วถึง และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็น/ข้อริเริ่มด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ

2.5 เป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก โดยจัดทำแนวทางเชิงยุทธศาสตร์และมีความสอดคล้องกันในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับภายนอกภูมิภาค การทบทวน/ปรับปรุงความตกลงการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจาที่มีได้มี FTA และการมีส่วนร่วมกับพันธมิตรทั้งในระดับภูมิภาคและโลก สนับสนุนระบบการค้าพหุภาคีและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเชิงรุกในเวทีระดับภูมิภาค รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับสถาบันต่าง ๆ ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค

3. แผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ประกอบด้วยแผนงาน 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญ ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคและความท้าทาย และเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานภายหลังปี ค.ศ. 2015

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะและองค์ประกอบ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดและประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ

1. เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ มุ่งเสริมสร้างความมุ่งมั่น การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบทางสังคมของประชาชนอาเซียน ผ่านกลไกที่สามารถตรวจสอบได้และมีความครอบคลุมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ส่งเสริมความคิดริเริ่มที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอาเซียน ภายใต้อำนาจของธรรมนูญ

2. มีความครอบคลุม มุ่งส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิมนุษยชน มุ่งจัดการกับอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมสำหรับประชาชนอาเซียน และมุ่งส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ แรงงานต่างด้าว (บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน) กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลชายของตลอดทุกช่วงวัย

3. มีความยั่งยืน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมที่สมดุลและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการทั้งในปัจจุบันและอนาคตของประชาชนอาเซียน

4. มีภูมิคุ้มกัน มุ่งยกระดับความสามารถและศักยภาพในการปรับตัวและตอบสนองต่อความเสี่ยงทางสังคมและเศรษฐกิจ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ เช่นเดียวกับภัยคุกคามที่อุบัติขึ้น และความท้าทายต่าง ๆ

5. มีพลวัต มีเป้าหมายในการเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์ นวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นสมาชิกประชาคมโลกที่มีบทบาทสูง เสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย กล่าวคือนโยบายและสถาบันที่เสริมสร้างให้คนและองค์กรเปิดกว้างและปรับตัวมากขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และมีทักษะของการเป็นผู้ประกอบการ

ส่วนที่ 3 การทบทวนและการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ กลไกการดำเนินการ ทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร และการทบทวน

ผลการประเมิน PISA 2018

ผลการประเมิน PISA 2018 พบข้อมูลประเทศในอาเซียน 5 ประเทศ โดยมีผลคะแนนด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (OECD, 2019, Online) ดังนี้

ประเทศ	การอ่าน	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์
สิงคโปร์	549	569	551
มาเลเซีย	415	440	438
ไทย	393	419	426
อินโดนีเซีย	371	379	396
ฟิลิปปินส์	340	353	357

โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้ประชาชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2562)

PISA ประเมินนักเรียนอายุ 15 ปี ซึ่งเป็นวัยที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 3 ปี เพื่อติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาและมุ่งให้ข้อมูลแก่ระดับนโยบาย การประเมินของ PISA เน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และ

ทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน หรือเรียกว่า “ความฉลาดรู้” (Literacy) ได้แก่ ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) และความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) การประเมินนักเรียนจะวัดทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวไปพร้อมกัน แต่จะเน้นหนักในด้านใดด้านหนึ่งในแต่ละรอบการประเมิน ซึ่งความฉลาดรู้ทั้งสามด้านนี้ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสิ่งที่ประชากรจำเป็นต้องมีเพื่อการพัฒนาและการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ

สำหรับรอบการประเมิน PISA 2018 เน้นการประเมินด้านการอ่าน มีนักเรียนเข้าร่วมการประเมินประมาณ 600,000 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของนักเรียนอายุ 15 ปี จำนวนประมาณ 32 ล้านคนทั่วโลก จาก 79 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ สำหรับประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำหน้าที่เป็นศูนย์แห่งชาติ (National Center) ได้ดำเนินการจัดสอบเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา มีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8,633 คน จาก 290 โรงเรียนในทุกสังกัด การศึกษาเข้าร่วมการประเมินในรอบนี้ โดยนักเรียนได้ทำแบบทดสอบและแบบสอบถามทางคอมพิวเตอร์ผ่านแพลตฟอร์มข้อสอบ นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนผ่านทางแบบสอบถามออนไลน์ด้วย

ผลการประเมิน PISA 2018 ในระดับนานาชาติ พบว่า นักเรียนจากจีซีเอ็มแอล (ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เจียงซู และ เจ้อเจียง) และสิงคโปร์ มีคะแนนทั้งสามด้านสูงกว่าทุกประเทศ/เขตเศรษฐกิจ สำหรับประเทศที่มีคะแนนสูงสุดห้าอันดับแรกในด้านการอ่าน ซึ่งเป็นด้านที่เน้นในรอบการประเมินนี้ ได้แก่ จีน สิงคโปร์ มาเก๊า ฮองกง และเอสโตเนีย

สำหรับผลการประเมินของประเทศไทย นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) คณิตศาสตร์ 419 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) และวิทยาศาสตร์ 426 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2015 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลง 16 คะแนน ส่วนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้น 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่าด้วยคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคะแนนตั้งแต่การประเมินรอบแรกจนถึงปัจจุบัน พบว่า ผลการประเมินด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของไทยไม่เปลี่ยนแปลง แต่ผลการประเมินด้านการอ่านมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

สำหรับประเทศไทย กลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับเดียวกับกลุ่มประเทศ/เศรษฐกิจที่มีคะแนนสูงสุดห้าอันดับแรก (Top 5) และกลุ่มโรงเรียนสาขาของมหาวิทยาลัยมีคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย OECD ส่วนกลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ ยังคงมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ทั้งนี้ คะแนนด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนทุกกลุ่มโรงเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับ PISA 2015

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มที่มีคะแนนสูง (เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 90) กับนักเรียนกลุ่มที่มีคะแนนต่ำ (เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 10) ของไทยในภาพรวมพบว่า มีช่องว่างของคะแนนประมาณ 200 คะแนน โดยแนวโน้มความแตกต่างในด้านการอ่านและวิทยาศาสตร์ยังคงที่ ส่วนด้านคณิตศาสตร์มีช่องว่างของคะแนนกว้างขึ้น เนื่องจากนักเรียนกลุ่มสูงมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น ในขณะที่นักเรียนกลุ่มต่ำมีคะแนนเฉลี่ยลดลง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศ พบว่า นักเรียนหญิงมี

คะแนนสูงกว่านักเรียนชายในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการอ่านที่นักเรียนหญิงมีคะแนนสูงกว่านักเรียนชายถึง 39 คะแนน

OECD แบ่งระดับความสามารถของนักเรียนในแต่ละด้านเป็น 6 ระดับ โดยระดับ 2 ถือเป็นระดับพื้นฐานที่นักเรียนสามารถใช้ทักษะและความรู้ในชีวิตจริงได้ พบว่า ในด้านการอ่าน ค่าเฉลี่ย OECD มีนักเรียน 77% ที่มีความสามารถด้านการอ่านตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไป ส่วนในประเทศไทย/เขตเศรษฐกิจที่มีคะแนนสูงอย่างจีน สหประชาชาติ แคนาดา เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฮังการี ไอร์แลนด์ มาเก๊า โปแลนด์ และสิงคโปร์ มีนักเรียนมากกว่า 85% ที่มีความสามารถตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไป สำหรับประเทศไทย มีนักเรียนที่มีความสามารถระดับ 2 ขึ้นไป ประมาณ 40%

จากการประเมิน PISA ที่ผ่านมามีข้อสังเกตที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก ผลการประเมินชี้ว่า ระบบการศึกษาไทยมีส่วนหนึ่งที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในระดับสูงได้ หากกระตือรือร้นนโยบายสามารถสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยขยายระบบการศึกษาที่มีคุณภาพไปให้ทั่วถึง ประเทศไทยก็จะสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ทัดเทียมกับนานาชาติได้ ประการที่สอง นักเรียนไทยทั้งกลุ่มที่มีคะแนนสูงและกลุ่มที่มีคะแนนต่ำมีจุดอ่อนอยู่ที่ด้านการอ่าน ซึ่งใน PISA 2018 เป็นการประเมินการอ่านเนื้อหาสาระที่มาจากทั้งแหล่งข้อมูลเดียวและหลายแหล่งข้อมูล อีกทั้งสื่อที่นักเรียนได้อ่านส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลซึ่งสะท้อนถึงธรรมชาติของการอ่านที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของโลกและสอดคล้องกับการใช้ข้อมูลในชีวิตจริงของผู้คนทั่วโลก ดังนั้น ระบบการศึกษาไทยจึงควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนในยุคดิจิทัลต่อไป และประการที่สาม แนวโน้มคะแนนการอ่านของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง และความฉลาดรู้ด้านการอ่านมีความสัมพันธ์กับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ระบบการศึกษาไทยจึงต้องยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนอย่างเร่งด่วน

จากงานวิจัยของผู้เขียนเรื่อง ผู้นำทางการศึกษาของอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569) ทำให้ได้ข้อคิดที่ว่า (สุเมธ งามกนก, 2560) ถ้าต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ ผู้นำหรือผู้บริหารควรมีคุณลักษณะอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก 4 ประเทศในอาเซียน ตั้งแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจนถึงนักวิชาการศึกษาผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาของอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569) แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความรู้ ด้านทักษะในการบริหารจัดการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยมีองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์ ได้แก่ 1) มีทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ 2) มุ่งมั่นพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากลในทุกระดับรองรับการศึกษาอาเซียน ทั้งในภาคบังคับและภาคการศึกษาที่สูงขึ้น 3) มีเป้าหมายชัดเจนและมีทิศทางการบริหารการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของอาเซียน 4) มุ่งพัฒนาระบบการบริหารเข้าสู่มาตรฐานสากลและสร้างเครือข่ายการพัฒนาในระดับอาเซียน 5) คาดคะเน วิเคราะห์ภาพอนาคตของการจัดการศึกษาอาเซียนและของโลกได้ และ 6) เตรียมการที่จะมุ่งไปสู่การจัดการศึกษาในอนาคต มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรเป็นสำคัญ

ด้านความรู้ ได้แก่ 1) ใช้ความรู้ทางวิชาการในการควบคุม วางแผน การนำและการจัดองค์การเข้าสู่มาตรฐานการจัดการศึกษาอาเซียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 2) เป็นทั้งนักวิชาการและนักบริหารที่เข้าใจทั้งทฤษฎีและปฏิบัติในการจัดการศึกษาที่สามารถรองรับการจัดการศึกษาในระดับอาเซียน 3) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการศึกษ การพัฒนาหลักสูตร การประเมิน การจัดการเรียนการสอนของอาเซียนและสามารถนำมากำหนดนโยบายในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) เข้าใจสภาพปัญหาและศักยภาพในการบริหารการศึกษาของแต่ละประเทศ โดยสามารถนำองค์ความรู้จากประเทศอาเซียนมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม 5) ใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วในการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองและองค์กร รวมทั้งใช้ในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในอาเซียน 6) มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารการศึกษา

ด้านทักษะในการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี 2) มีทักษะการทำงานแบบทีมงานและประสานประโยชน์ 3) สามารถวางแผนกลยุทธ์ และแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม 4) ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 5) บริหารจัดการบุคลากรทุกฝ่ายให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามระบบและเป็นเป้าหมายที่วางไว้ 6) มีเทคนิคการบริหารจัดการใหม่ๆ ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะในการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาองค์กร และ 8) บริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและเป็นสากล

ด้านมีคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ 1) เป็นนักบริหารที่ดีโดยมีธรรมาภิบาลในการบริหารงาน 2) ยึดหลักศีลธรรมและจริยธรรมวิชาชีพเป็นเข็มทิศในการบริหารงาน 3) มีความมั่นคงทางอารมณ์โดยตัดสิ้นใจบนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรมและมีเหตุผล 4) เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม 5) มีความเห็นอกเห็นใจและแสดงออกถึงความรักและปรารถนาดีต่อผู้ร่วมงาน เสียสละและอุทิศตนในการทำงาน และ 6) ยุติธรรมและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ 1) มีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 2) แสดงออกถึงความเป็นกันเองกับทุกคนไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม 3) มีอัธยาศัยดีและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน 4) มีน้ำใจ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือบุคลากรทุกระดับทั้งเรื่องงานและส่วนตัวอย่างเหมาะสม 5) ดูแลเอาใจใส่ในทุกข์ สุขของบุคลากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 6) เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล และสามารถประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายร่วมกันได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมอาเซียน. (2559). *อาเซียน 2025 : มุ่งหน้าไปด้วยกัน*. เพจเฟซบุ๊ก.
- สุเมธ งามกนก. (2560). *รายงานการวิจัยผู้นำทางการศึกษาของอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569)*. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ. (2562). *ASEAN THAILAND 2019*. กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.
- สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ. (2562). *ASEAN THAILAND 2019*. จาก www.asean2019.go.th.
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. (2562). *ASEAN Community Vision 2025*. จาก www.bic.moe.go.th.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (สสวท.), (2562). *PISA THAILAND*. จาก www.pisathailand.ipst.ac.th.
- OECD, (2019). *PISA 2018*. จาก www.oecd.org.